

Iš poemos „Waykitoia Wieszpacia“, Giedrius Alkauskas

2019 m.

**Poringė apie vaidilutę, poetuką
ir keliaujantį akmenį Anykščiuose**

*Istorija apie arkangelą Mykolą,
apie vaidilutę tykiąją,
poetuką Anykščių šilo,
kuris ne tik šilą pamilo,
šiaurinio akmens nelabą nešėją,
Ir kas iš viso to išėjo*

*Vaidilutei M. – nuo G.
2019 m. rugpjūčio 17 d.
...stebuklų laukui Anykščiuose atminti...*

§1

§2

Anykščių šilelio poetukas iškeliauja į Šiaurę

Dausos jau nebeatsako:
Kam aš priguliau ant tako
Kur rugpjūčio naktį
Vydau vaidilutę mielą,
Kad įžiebtų mano sielos
Graudulingą dagtį?

Angel Mykolai, Mikėli!
Rasa kėlė pasagėlę,
Pasagėlė – žirgą.
Tu pakėlei Toro pirštą,
Tą, kurs rodomas į viršų
Pragaru sumirga:

Pirštas kėlė niūrią dvasią
(Niūresnės už ją nerasi
Viešpatijoj Vyčio!),
Ta veliuoka tempė luitą,
Tam, kad nebūtin išguitų
Anykščių bažnyčią.

Slenkančio ledyno plūgą
Nešt sunku. Galybė slūgo.
Gaīdgystė – jau trečią...
Laužė ragą, aštrią vinį,
Smeigė juo man į krūtinę –
Grūdo Šiaurės svečią!

Tas prakeiktas vaškas šventas –
(Tai širdis!) raudom purentas,
Nemigą įvarė.
Meilė – nemiga prieš miegą,
Įmygis kitiems telieka...
Pavirtau į karį.

Drebinti Fafnyro irštą,
Žiedu gaubti didį pirštą,
Lieti savo tūžmą!
Negirdėti, kai per žlėją
Nerimo balsai užlieja,
Slėpiningai kužda...

Lèmė Volvos pranašystė
– Negalėjo ji suklysti! –
Kiek švelnumo širdžiai.
Taip: širdis vėl suminkštėjo,
Patrėšiau, savim užsėjau,
Nemunus sugirdžiau.

Argi man užmušti Lokį?!
Mušti niekas neišmokė
Šilo poetuko:
Baltą, be avelių, dirvą
Sodinau. Tenai suvirva
Volungė pro rūką.

Žiauriai bausti dievą Asą,
Tą, kurs negyvai užtašo
Po ledynus vėją?
Bausti aš buvau nepratęs...
Jei kas baudė – tai gyvatės
Raisto niekadėją.

Gaudžiau žuvelius ant liepto,
Ir jei vaidilà palieptų –
Užkerėčiau lūšį.
Pro ugnelių bluostus koštas...
Nebuvau tik kautis ruoštas
Ragnaroko mūšyje!

Gaisras – šventė! Tik bemiegė.
Laistyk pelenus, jie spiegia,
Šermenis išgieda.
Atvėsina, bet negydo,
Ta ugnis, kuri išlydo
Nybelungų žiedą!

- Angel Mykolai, Mikėli!
Nelinksma ši pasakėlė -
Lydos akmeninė...
Nebevesk manęs iš proto,
Smeigeną pagriebk Golgotos -
Perverk vėl krūtinę!

Atlapok siaubingą narvą,
Te lavà į smėlį varva -
Lavą tvirtins maldos.
Man užlydys klaikų dūrį
Ta galia, kurią teturi
Notungas perkaltas!

Riedulys iš žemės Toro
Atkeliaut čionais panoro -
Pūntuku vadinkite.
Lai akmuo prie Lajų Tako
Savo skausmo nesisako -
Jį nuo meilės ginkite.

Rinkdavau gyvačių syvus.
Bet tik tų, kurios negyvos.
Ir - saulėtu oru.
O dabar kiek kitą grobį
Dobsiu, kaip Gyvatė dobia:
Jormungandras - Torą!

Sapnavau, lyg mano vardą
Volungės balsu išstartų
Vaidilutė girioje...
Gal ištars - baigtuvių vietoje,
Ant kaktos, krauju, su ietimi,
Kaustyta Valkirija!

Volungė keista – nasruota,
Lyg ant sprando sėsta, jota,
Kreivas paukščio takas...
Iščiulbėtų aistrą gaudžią,
Prasižioja – ir užgaudžia
Gjalarhorno ragas!

Sapnavau, lyg epušrote
Drebančiais lapeliais grotų
Nuometuotas kūnas...
Lai Perkūnas saugo auką,
Nuometą sau dėsiu baugų –
Skyldingų karūną!

Sese, jei, vidum pajuostum,
Išbaltėk: štai laumės juosta,
Saulė ėmė žaisti!
Bet kai žemė grims į jūrą,
Teapšvitins vidų niūrų
Valhalos pašvaistė!

Veriantis, nuožmus, beširdis,
Tulžimi save prigirdęs,
Meilės nebegėriau jau...
Kėliausi, į kairę kreivas,
Dievo Odino kareivis
Vienišas - --
- -- Einherijas - --

2019 / XI / 09-10

Poetukas Giedrius,
Gimimo nuo Jurzdiko,
Šimtas uolekčių nuo Baronų sodybos,

Antanuku krikštytas Kriaunų bažnyčioje 1985 m.,
Prie Antano Paduviečio palaikų meldęsis 2001 m.,
Ir pirmus keturis gyvenimo metelius nešiojęs
Baranausko pavardėlę.
(Tai yra metrikais įrodoma tiesa – karma, matyt, tokia!)

§3

2.1. Poetukas painiojasi an vaidilučių tako

Tikėtina, jog senovėje *Mykolinės* vadintos ir Vėjų diena.
Štai ką pučia arkangelo Mykolo trimitas: jei tądien vyrauja
šiaurys, žiema bus snieginga. *Giedra* per Mykolines žada
itin šaltą žiemą.

Libertas Klimka
„Lietuviškų tradicijų skrynelė“, p. 296, 2014

2.2. Arkangelas Mykolas siunčia poetukui akmeninę širdį

Nėszys wélnias ōkmany, didūmo kaip grýczos
Ír sudoužýt norėjys Anykszczū bažnýczos
Arbō azuwařst ūpes; – bēt kaip tik iszwýdys
Ūžolýnū pōszwystū – ír gaidýs pragýdys.

Untanas Baranauskas
„Anykszczū szitėlys“, 1859

2.3. Bet ir ta dūria

Indoeuropiečių prokalbėje kadaise buvo du žodžiai
dvyniai: *akmen- ir *akmen-. Nemaža palikuonių paliko
šios formos. Tai sanskrito *áśmā* 'akmuo, uola; dangus'.
Senieji dvyniai labai gražiai išsilaikė lietuvių kalboje – tai

ašmuō (dar vartojame daugiskaitinės formos (*kardo*) *ašmenys*) ir *akmuō*. Tolimesni giminaičiai yra *akuotas*, *ašaka*, *ašutai*. Visų šių žodžių bendra ypatybė – aštrumas.

Algirdas Sabaliauskas
„Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę“, 1994

2.4. Nemylėtas, iškeliauja karys į Šiaurę...

Čia iš vidaus nėra durų.

Čia laikomi dingę be žinios kariai.

Prieš klodami lovas jie nepatikrina,
Ar tikrai negyvi vabzdžiai
(šioje vietoje įprasta
kimšti patalus naktiniais drugiais),
O juk būna – ima spurdėti kuris
Kūno šilumos, aistringų sapnų prisisiurbęs –

Aną naktį pabudau drugio purtomas – – –

Rimvydas Stankevičius
„Valhala“, 2008

2.5. Kareivukas vis dar ilgisi. Ruduo...

Sesuo, tave aš lekiančią regiu
tenai, kur dausos žalios, be krantų,
kur pilkas skliautas atsidaro...

Sugrižk akimirką į patvorio dilgynę,
į Tolimąją Žydrą Purpurinę,
molėton rožen, volungės balsan –
Burna iš sniego amžiais draudžia man...

Sigitas Geda

„Delčia rudenė deivė“, 1972

2.6. Pavasaris Šiaurėje

Vien siūbuoklėliais
Erdvė patvinus,
Kai erdvės baigias –
Siūbuoja laikas.

Ledyno guolis,
Giria ūksmėta,
Kai baigias laikas –
Akmuo pražysta!

Giedrius Alkauskas
„Keliaujantis akmuo“, 2018

2.7. Poetukas ieško laimės su vėl pražydusia

Kam tie žodžiai? Gal Odinui dievui? Gal Torui?
Parašysiu į Indiją ašen, keverzodamas sanskritu,
Kad iš šiauriško žemės košmaro per vandenį, orą
Į pražydusią arijų tėvo giraitę grįžtu.

Sigitas Geda
„Septynių vasarų giesmės“, 1991

§4

Komentarai

Mykolinės – rugsėjo 29 d., arkangelo Mykolo garbei. *Michael* (hebr. מִיכָאֵל) – panašus į Dievą. Šv. Rašte kalbama apie angelų klases – angelus, arkangelus, serafus, kerubus ir t. t. Bet štai žymioji Tomo Akviniečio tezė: *Sequitur, quod*

impossible sit esse duo angelos inius speciei (iš to išplaukia, jog neįmanoma, kad būtų du tos pačios rūšies angelai). Tad – gal ir angelų vardus turintys žmonės, miškiniai, slogučiai, laumulės, vaidilutės, yra daugiau nei unikalūs, kiekvienas – pats sau atskira rūšis?

Fafnyras (*Fáfnir* islandiškoje *Valsungos sagoje*) – nykštukas, arba *Fafneris* (Wagnerio tetralogijoje *Nibelungų žiedas*) – milžinas, pastatęs Valhalą. Abu, tape drakonais, saugojo galingus žiedus: *Andvario* (*Andvaranautą*) ir *Nibelungų*.

Ragnarök – Dievų sutemos, paskutinis pasaulio pabaigos mūšis skandinavų mitologijoje. Vokiškai –

Gotterdämmerung. Taip pavadinta ir paskutinė R. Wagnerio tetralogijos dalis. Į lietuvių kalbą itin gražiai etimologiškai išsiverčia: *Rikių rūkas*. Taip susisieja šiaurės skandinavų sagos ir centrinių germanų *Nibelungų giesmė*. Juk *Niflungen* – *Nibelungen* yra „ūkanoto krašto žmonės“ (*der Nebel* – rūkas; *Nibelungų giesmė*, V. Nausėdo komentarai. – *Vaga*, Vilnius, 1980, p. 380).

Volvos pranašystė (*Völuspá*) – pirmoji ir geriausiai žinoma *Poetinės Edos* (apie X a.) dalis. Greičiausiai parašyta islandų autoriaus, pagonio, bet jau susipažinusio su krikščionybe. Pavyzdžiui, prisikeliantis Ragnaroko mūšiui Baldras – mitas, paveiktas galingo Jėzaus prisikėlimo vaizdinio. Tad arkangelas Mykolas, pučiantis trimitą, jau tikrai ne atsitiktinis. Gal jis ir yra Heimdalras, pučiantis Gjalarhorną? (žr. žemiau). Danų romantizmo kompozitorius J. P. E. Hartmann'as sukūrė oratoriją *Volvos pranašystė* (*Vølvens spådom*) (1872).

Asai (sen. skand. *Aesir*) – aukštieji dievai. Archajiškesnė dievų grupė – vanai. Asų ir vanų priešprieša ir balansas yra svarbus skandinavų mitologijos elementas.

Lokis (Loki) – asų genties dievas, keičiantis pavidalus, triksteris. Gudrus išdaigininkas, kartais padedantis kompanjonams Odinui ir Torui, o kartais apsunkinantis viską ir sau, ir tiedviems. Lokio apgautas, aklas dievas Hodas nužudė Odino ir Frigės (Frijos) sūnų Baldrą, Toro brolių.

Notungas – kardas, paliktas Votano (Odino) tam, kad pastarojo palikuonis Zygmundas galėtų patį Votaną išvaduoti iš prakeiksmo. Deja, pranašystė reikalavo, jog atkeikimas vyktų be aukščiausiojo dievo įsikišimo. Supratęs savo pastangų beprasmybę, Votanas išmušė Notungą iš Zygmundo rankų, ir tas iškart žuvo nukautas Hundigo. Tik Votanas dar nežinojo, kad jo vaikų, dvynukų iš Vélzungų (*Valsunga, Vǫlsungr*) giminės – Zygmundo ir Zyglingdės – meilės guolyje jau užsimezgė dievui nežinomas vaikutis – Zygfriidas. Tai jis Notungo šipulius perkals, šiuo kardu nužudys Fafnerį, atgaus Nibelungų auksą, Tarnhelmą (stebuklingą šalmą) ir patį Nibelungų žiedą. Pranašystė vis tik išsipildys!

Jormungandras (Jörmungandr) – didžiulė baisi gyvatė, Lokio sūnus. Ragnaroko mūšyje kausis su Toru ir vienas kitą nugalabys.

Einherijas (senovės skandinavų k. – vienišas karys) – mirusio kario siela, nudanginta į Valhalą valkirijų, kad galėtų kovoti už Odiną Ragnaroko mūšyje. Pastarojo dienai išaušus, pro 540 Valhalos durų išeis po 800 einherijų. Taigi apytiksliai – 432 tūkst. karių. Per Ragnaroko mūšį Odino kariuomenė kausis su Lokio vedama pabaisų, monstrų kariuomene.

Gjalarhornas – ragas, pučiamas Heimdalro, perspėja Valhaloje gyvenančius einherijus apie artėjančią nelaimę.

Pasaulio pabaigoje ragas užgaus perverdamas visus devynis pasaulius. Arkangelas Mykolas irgi ragą pučia!

Skyldingai – legendinė danų karališkoji šeima, apie kurią pasakojama prarastoje *Skjöldunga saga* (apie 1180–1200) ir paminėta pirmose *Beowulfo* eilutėse. Šiame anglosaksų poezijos rinkinyje randame ir *Nibelungų giesmės* personažų. Tai vėl apjungia šiaurės ir centrinių germanų religinių-mitinių lauką. Danų kompozitorius Louisas Glassas (1864–1936) 1924 m. sukūrė simfoniją Nr. 6 *Skjoldungeæt* (Skyldingų gimimas). Mano manymu, tai yra vienas didžiausių vėlyvojo romantizmo simfoninių šedevrų.

Jurzdikas – ten 1820 m. gimė Antanas Baranauskas.

Na, bet eilėraštis juk ne apie dievus, o apie tikrą, bet nelaimingą Anykščių šilelio poetuko meilę. Juk ir pats poetukas-einherijas gimęs trečiadienį: angliškai *Wednesday* (*wōdnesdæg*) – Odino diena. Jau tikrai ne sutapimas...